

ÖĞRENCİLERİN "TERCİH GEREKÇELERİ"
BAKIMINDAN ÖĞRETMEN YETİŞTİREN
YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI ARASINDA
İLÂHİYAT FAKÜLTELERİNİN YERİ

I.
(TESPİTLER)

Mustafa ÖCAL*

ÖZET

Bu makale, daha önce hazırladığımız ve Fakültemiz Dergisinin 2. sayısında yayımlanan; "Öğrencilerin Tercihleri Bakımından; Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumları Arasında İlahiyat Fakültelerinin Yeri" adlı makalemizin devamı niteliğindedir. Önceki makalemizde, İlahiyat Fakültesi ile öğretmen yetiştiren diğer yükseköğretim kurumlarına yönelen gençlerin tercih sıraları ve puanları itibarıyla karşılaştırılmaları yapılmıştı. Bu makalede ise; İlahiyat Fakültelerini tercih eden gençlerle öğretmen yetiştiren diğer fakülteleri ve yüksekokulları tercih eden gençlerin "tercih gerekçeleri" kendilerine uygulanan anketle tespit edilerek, karşılaştırmalar yapılmışa çalışılmıştır.

RÉSUMÉ

Place Des Facultes De Theologie Parmi Les Institutions De
L'enseignement Superieur Qui Elevent Des Professeurs Du Point
De Vue "Des Motifs De Preference" Des Etudiants

Cet article est comme la suite de l'article sous le titre de "place des facultés de théologie parmi les institutions de l'enseignement supérieur qui élèvent des professeurs" que nous avons déjà préparé et qui avait été publié dans la Revue de notre faculté.

* Yrd. Doç. Dr.; Uludağ Üniv. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Nous avons fait, dans notre article précédent, des comparaisons du point de vue des alignements de préférence et des points des jeunes qui voulaient faire leurs études dans les facultés de théologie et dans les autres institutions qui élèvent des professeurs.

Dans cet article, nous avons fait des comparaisons entre les "motifs de préférence" des étudiants qui ont préféré les facultés de théologie et ceux des autres étudiants qui ont préféré les autres facultés ou écoles supérieures qui élèvent des professeurs. On a obtenu le résultat de ces comparaisons en faisant l'enquête parmi lesdits étudiants.

KISALTMALAR

Ank. Ü.	: Ankara Üniversitesi
A.Ü.	: Atatürk Üniversitesi
D.Ü.	: Dokuz Eylül Üniversitesi
E.Ü.	: Erciyes Üniversitesi
F.Ü.	: Fırat Üniversitesi
G.Ü.	: Gazi Üniversitesi
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
O.Ü.	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
U.Ü.	: Uludağ Üniversitesi
EF. (veya; EĞT. FAK.)	: Eğitim Fakültesi
EYO. (veya; EĞT. YÜK. OK.)	: Eğitim Yüksek Okulu
FEF. (veya; FEN-ED. FAK.)	: Fen-Edebiyat Fakültesi
GEF. (veya; GAZİ EĞT. FAK.)	: Gazi Eğitim Fakültesi
İF. (veya; İL. FAK.)	: İlahiyat Fakültesi
MEF. (veya; MESLEKİ EĞT. FAK.)	: Meslekî Eğitim Fakültesi
TEF. (veya; TEKNİK EĞT. FAK.)	: Teknik Eğitim Fakültesi
FEN BİL. BÖL.	: Fen Bilimleri Bölümü
SINIF ÖĞRT. BÖL.	: Sınıf Öğretmenliği Bölümü
SOS. BİL. BÖL.	: Sosyal Bilimler Bölümü
YAB. DİL. BÖL.	: Yabancı Diller Bölümü

GİRİŞ

Fakültemiz Dergisinin 2. sayısında; "Öğrencilerin Tercihleri Bakımından; Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumları Arasında İlahiyat Fakültelerinin Yeri" adlı bir makalemiz yayımlanmıştı¹. O makalemizde; İlahiyat Fakülteleri ile öğretmen yetiştiren diğer fakülteler ve Eğitim Yüksek Okullarından bazılarında kayıt hakkı kazanan muhtelif liselerden mezun gençlerin "tercih sıraları" ve "puanları" itibariyle karşılaştırmalarını yapmıştık. Yaptığımız karşılaştırmalar sonucunda İlahiyat Fakültelerini ilk sıralarda tercih eden gençlerin oranının, diğer fakülteleri veya bölümlerini yahut Eğitim Yüksek Okullarını ilk sıralarda tercih edenlere göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştik. Ayrıca puanları itibariyle de; İlahiyat Fakültelerine kayıt hakkı kazanan öğrencilerin diğerlerine kayıt hakkı kazananlara göre genellikle ilk sıralarda yer aldıkları ortaya çıkmıştı.

Böyle bir araştırma yapıp, sonuçları aldıktan sonra Bizde, bu araştırmanın yalnızca – ilk makalemizdeki – tespitler ve yorumlarından ibaret kalmasının yeterli olmayacağı kanaati hasıl olmuştu. Bir de, sözkonusu yükseköğretim kurumlarına kayıt hakkı kazanan gençlerin bu yükseköğretim kurumlarını "tercih gerekçeleri"nin tespitinin yapılması gerekliliğine inandık. Bu maksatla kısa bir anket hazırladık ve 1986-1987 öğretim yılı başında, – aşağıda tespitler kısmında sözkonusu edilen – İlahiyat Fakülteleri ile diğer Fakültelerin bazı bölümlerine ve Eğitim Yüksek Okullarından bazılarında uyguladık. Ancak elde edilen sonuçların yayımlanması elimizde olmayan sebeplerle gecikince, daha fazla sayıda gencin görüşlerinin yansıtılması düşüncesi ile aynı ankettan tekrar çoğaltma yaparak, 1989-1990 öğretim yılı başında bir grup gence daha uygulama imkânı bulduk. Böylelikle makalemize konu olan görüş sahibi öğrencilerin toplam sayısı 3036 ya ulaşmış oldu. Aynı zamanda bir tek dönemin değil, iki ayrı dönemin öğrencilerinin görüşleri birleştirilmiş oldu.

Bu makalemizde de, önceki makalemizde koyduğumuz "itibarî ölçüyü" esas aldık. Yani; gençlerden kazandıkları fakülteleri veya bölümleri Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Tercih Formlarında ilk 5 sırada tercih yaparak kazananları; "kendi istekleri ile ve özellikle öğretmenlik mesleğini tercih ederek yönelenler" olarak kabul ettik ve anketimizdeki bir soru ile; "kazandıkları bölümü neden ilk sıralarda tercih ettiklerini" sorduk. Kazandıkları bölümü 6. ve daha sonraki sıralarda tercih yapan gençleri ise; "öğretmenlik mesleğine çeşitli gerekçelerle istemeyerek yönelenler" olarak kabul ettik ve onlar için de anketimize bir soru ilave ettik ve "kazandıkları bölümleri neden 6. ve daha sonraki sıralarda tercih ettiklerini" sorduk. Böylelikle her iki grupta tercih yapan gençlerin gerekçelerini kendilerinden sorarak tespit etmiş olduk.

1 Bkz. U.Ü. İlahiyat Fakültesi. Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2, Cilt: 2, Bursa, 1987, sh. 171-185.

İşte bu makalemizde önce anketle yaptığımız gerekçe tespitlerine sonra da yorumlarına yer vereceğiz.

I. TESPİTLER

A. ANKETE KATILAN ÖĞRENCİLERİN MEZUN OLDUKLARI LİSELERE GÖRE DAĞILIMLARI

Ankete toplam 3036 öğrenci katılmıştır. Bunlardan 1106 (% 36.43)'sı Lise (genel lise) mezunudur. 91 (% 3.00)'i ise Anadolu, Fen veya Deneme Lisesi mezunlarıdır. 872 (% 28.72)'si İmam-Hatip Lisesi, 420 (% 13.84)'si Endüstri Meslek Lisesi veya Teknik Liselerden, 262 (% 8.63)'si Kız Meslek Lisesi veya Kız Teknik Lisesi mezunlarıdır. 177 (% 5.83)'si Öğretmen Lisesi çıkışlı gençler ve 59 (% 1.94)'u ise Ticaret Liselerinden mezun olanlardır. Ayrıca 49 (% 1.61)'u ise burada isimleri verilen liselerin dışında kalan çeşitli liselerden mezun olanlardır (Bkz. Tablo: I).

B. ANKETE KATILAN ÖĞRENCİLERİN; KAZANDIKLARI BÖLÜMLERE VE CİNSİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMLARI

Tablo: II'de; ankete katılan öğrencilerin hem kazandıkları bölümlere ve hem de ilk 5 ve 6-24. tercihlere göre dağılımı verilmektedir. Genel toplam olarak bakıldığında, ankete katılanların 1074 (% 35.38)'ü; ilk 5. sırada yaptıkları tercihleri ile kazananlar, 1962 (% 64.62)'si ise; 6-24. sıralar arasında tercih yaparak bölümlerini kazananlardır.

İlk 5 tercih içerisinde tercih yaparak kazananlardan 477 (% 44.41)'si kız, 597 (% 55.59)'si ise erkektir. 6-24. sıradaki tercihleri ile kazananların ise; 608 (% 30.99)'i kız, 1354 (% 69.01)'ü ise erkektir.

Genel toplam olarak bakıldığında ise, ankete katılanların tamamının 1085 (% 35.74)'i kız, 1951 (% 64.26)'i ise erkektir.

Bölümlere göre öğrencilerin dağılımına bakılınca:

1052 (% 34.65)'si İlahiyat Fakültelerine kayıtlı öğrencilerdir. 370 (% 12.19)'i Gazi Üniversitesi ile Ondokuz Mayıs Üniversiteleri Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilimler (Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih ve Coğrafya)² Bölümleri öğrencileridir. 320 (% 10.54)'si, Ondokuz Mayıs ve Uludağ Üniversiteleri Eğitim Fakültelerinin Yabancı Diller (Fransızca, İngilizce ve Almanca) Bölümleri öğrencileridir. 198 (% 6.52)'i, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilimleri (Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji) Bölümleri öğrencileridir. 202 (% 6.66)'si; Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fen Bilimleri (Matematik, Fizik,

2 Resmi bölümleşmede Türk Dili ve Edebiyatı ayrı bir bölüm olmakla birlikte, biz burada fazla yer tutmaması için Tarih ve Coğrafya ile bir grup halinde mütâlaa ettik. (M. Öcal).

Tablo: 1 – Ankete Katılan Öğrencilerin Mezun Oldukları Liselere Göre Dağılımları

MEZUN OLDUKLARI LİSELER	KAYITLI BULUNDUĞU FAKÜLT. VE YA YÜKSEKOKUL																	
	İLAHIYAT FAKÜLTESİ		G.Ü. ve O.Ü. EĞT. FAK. SOS. BİLİM BÖLÜMÜ		O.Ü. ve U.Ü. EĞT. FAK. YAB. DİLLER BÖLÜMÜ		O.Ü. EĞT. FAK. FEN BİLİM BÖLÜMÜ		U.Ü. FEN-ED. FAK. FEN BİLİM BÖLÜMÜ		G.Ü. MESLEKİ EĞT. FAK. MUHTELİF BÖLÜMLER		G.Ü. TEKNİK EĞT. MUHTELİF BÖLÜMLER		O.Ü. ve U.Ü. EĞT. YÜKÖK. SINIF ÖĞRT. BÖLÜMÜ		TOPLAM	
	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%
Lise (Genel Lise)	210	19.96	212	57.30	194	60.63	141	71.21	162	80.20	8	3.12	13	3.85	166	55.33	1106	36.43
Anadolu (Fen-Deneme) L.	5	0.47	7	1.89	41	11.81	11	5.55	10	4.95	-	-	-	-	17	5.66	91	3.00
İmam-Hatip Lisesi	774	73.57	41	11.08	12	3.75	14	7.07	9	4.45	-	-	-	-	22	7.33	872	28.72
End. Mes./ Tek. L.	34	3.23	12	3.24	23	7.18	6	3.03	13	6.43	-	-	325	96.15	7	2.33	420	13.84
Kız Meslek/ Kız Teknik Lisesi	3	0.29	8	2.16	3	0.93	-	-	-	-	243	94.92	-	-	5	1.66	262	8.63
Öğretmen Lisesi	3	0.29	68	18.37	8	2.50	23	11.61	2	0.99	2	0.78	-	-	71	23.66	177	5.83
Ticaret Lisesi	12	1.14	16	4.32	16	5	1	0.50	3	1.49	-	-	-	-	11	3.66	59	1.94
Diğer Liseler Toplamı	11	1.05	6	1.62	23	7.19	2	1.01	3	1.49	3	1.17	-	-	1	0.33	49	1.61
TOPLAM	1052	100.00	370	100.00	320	100.00	198	100.00	202	100.00	256	100.00	338	100.00	300	100.00	3036	100.00

Tablo: II -- Ankete Katılan Öğrencilerin Bölümlere ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

ANKET UYGULANAN		1-5. TERCİHLER				6-24. TERCİHLER				T O P L A M						
ÜNİVERSİTE	FAKÜLTE veya YÜKÖKÜL	BÖLÜMLER	KIZ		ERKEK		KIZ		ERKEK		GENEL TOPLAM					
			Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%				
Muhtelif Üniversiteler	İlahiyat Fakülteleri	Din Kültürü ve Ahlak B. İmam-Hatip Lisesi Öğrt.	48	11.27	378	88.73	15	2.40	611	97.60	63	5.99	989	94.01	1052	34.65
			103	66.88	51	33.12	94	43.52	122	56.48	197	53.24	173	46.76	370	12.19
Ondokuz Mayıs ve Uludağ Üniv.	Eğitim Fakülteleri	Yabancı diller (Almanca-Fran.-İng.)	125	71.02	51	28.98	84	58.33	60	41.67	209	65.31	111	34.69	320	10.54
			9	30.00	9	50.00	68	37.78	112	62.22	77	38.89	121	61.11	198	6.52
Uludağ Üniversitesi	Fen-Edebiyat Fakültesi	Fen Bilimleri (Matematik-Fizik-Kimya-Biyoloji)	8	40.00	12	60.00	94	51.65	88	48.35	102	50.50	100	49.50	202	6.66
Gazi Üniversitesi	Mesleki Eğitim Fakültesi	Aile Ekonomisi Anaokulu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dekoratif Eşya ve Çiçek Giyim	150	100.00	-	-	106	100.00	-	-	256	100.00	-	-	256	8.43
Gazi Üniversitesi	Teknik Eğitim Fakültesi	Ağaç İşleri - Elektrik ve Elektronik - Makina Resim Konstrüksiyon - Tesisat - Tesviye - Yapı İşleri	1	1.35	73	98.65	14	5.30	250	94.70	15	4.44	323	95.56	338	11.13
Uludağ Üniversitesi	Eğitim Fak. Eğitim Yük.Ok.	Sınıf Öğretmenliği	33	58.93	23	41.07	133	54.51	111	45.49	166	55.33	134	44.67	300	9.88
			477	44.41	597	55.59	608	30.99	1354	69.01	1085	35.74	1951	64.26	3036	100.00
T O P L A M			1074 % 35.38		1962 % 64.62		3036 % 100.00									

Kimya, Biyoloji) Bölümü öğrencileridir. 256 (% 8.43)'sı; Gazi Üniversitesi Meslekî Eğitim Fakültesi: Aile Ekonomisi, Ana Okulu, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Dekoratif Eşyalar ve Çiçek Öğretmenliği ile Giyim Öğretmenliği Bölümleri öğrencileridir. 338 (% 11.13)'i; Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi: Ağaç İşleri, Elektrik ve Elektronik, Makine Resim ve Konstrüksiyon, Tesisat, Tesviye ve Yapı İşleri Bölümleri öğrencileridir. 300 (% 9.88)'ü ise; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Yüksek Okulu Sınıf Öğretmenliği öğrencileridir (Bkz. Tablo: II).

C. GEREKÇELER

Öğrencilerden kazandıkları bölümleri Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Tercih Formlarında ilk 5 sırada işaretleyenleri "itibarî olarak" müstakbel meslekleri olan öğretmenliğe "isteyerek yönelindiklerini" kabul ettiğimizi, 6. ve daha sonraki sıralarda tercih yaparak kazananları ise; çeşitli gerekçelerle öğretmenliğe "istemeyerek yönelenler" olarak kabul ettiğimizi "giriş" kısmında ifade etmiştik. Bu ölçüyü esas alarak anketimize katılan toplam öğrencileri "kendini beyanlarına göre" ikiye ayırdık ve cevaplarını buna göre değerlendirmeye tabi tuttuk.

1- Kazandıkları Bölümleri İlk 5 Sırada Tercih Yapan Öğrencilerin Gerekçeleri:

Anketimize katılan toplam 3036 öğrenciden 1074 (% 35.38)'ü³, ÖSYM Tercih Formlarında, ilk 5 sıra içerisinde yaptıkları tercihleri ile bölümlerini kazananlar olduğu yukarıda belirtilmişti. Şimdi gençlere; "seçeneklerden birden fazlasını işaretlemelerine imkan tanıyarak" sorduğumuz anket sorusu ile yaptığımız tespitlere ve kazandıkları bölümleri ilk 5 sırada tercih edişlerinin "gerekçelerine" geçebiliriz: (Bkz. Tablo: III).

3 Burada bir durumu açıklamak durumundayız: bundan önceki makalemize konu olan (Bkz. U. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2, Cilt: 2, Bursa, 1987, sh. 171-185) ve 1983, 1984 ve 1985 yıllarında ÖSYM Tercih Formlarına göre öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarına kayıt hakkı kazananların % 19.85'i ilk 5 sıradaki tercih sahipleri idi. O çalışmamızda kazandığı bölüme kayıt yaptırmış olsun veya olmasın, listelerdeki isimlerin tamamının tercihleri değerlendirilmeğe tabi tutulmuştu. Anket uygulayarak yaptığımız bu çalışmamızdaki tespitler ise, Fakülte ve bölümlerine 1986 ve 1989 yıllarında kayıt yaptırmış ve fiilen derslere devam eden öğrencilerdir. Bilhassa 6. ve daha sonraki tercihliyelerden kayıt hakkı kazandığı halde, -beğenmediği için- kayıt yaptırmamış ve derslere devam etmeyen öğrenciler olabilir. İşte, muhtemeldir ki, bu durum; bu çalışmamızda ilk 5 sırada tercih yapanların oranının % 35.38'e çıkmış olmasının en önemli sebebi olabilir.

Bu çalışmamızda ilk 5 sırada tercih yapanların oranının yüksek oluşunun -zayıf da olsa- iki sebebi daha olabilir. Birincisi; anket uygulanan öğrencilerden bazıları kazandıkları bölümü kaçıncı sırada tercih etmiş olduklarını unutmuş veya karıştırmış olabilirler. İkincisi ise; gençler tarafından öğretmenlik mesleğine karşı giderek bir ilgi artışı düşünülebilir.

Tablo: III – Kazandıkları Bölümleri İlk 5 Sırada Tercih Yapan Öğrencilerin Gerekçeleri

TERCİH GEREKÇELERİ	KAYITLI BULUNDUĞU FAKÜLTE VEYA YÜKSEKOKUL																	
	İLAHİYAT FAKÜLTESİ		G.Ü. ve O.Ü. EĞT.FAK. SOS. BİLİM. BÖLÜMÜ		O.Ü. ve U.Ü. EĞT.FAK. YAB. DİLLER BÖLÜMÜ		O.Ü. EĞT.FAK. FEN BİLİM. BÖLÜMÜ		U.Ü. FEN-ED. FAK. FEN BİLİM. BÖLÜMÜ		G.Ü. MESLEK EĞT. FAK. MUHTELİF BÖLÜMLER		G.Ü. TEKNİK EĞT. FAK. MUHTELİF BÖLÜMLER		O.Ü. ve U.Ü. EĞT. YÜKÖK SINIF ÖĞRT. BÖLÜMÜ		TOPLAM	
	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%	Öğrenci Sayı	%		
Öğretmenlik kutsal bir meslek olduğu için	263	61.74	97	62.98	60	34.09	9	50.00	11	55.00	71	47.33	37	50.00	28	50.00		576
Cinsiyetlerine uygun bulanlar (kızlar)	11	17.46	39	37.68	51	40.80	6	66.67	5	62.50	69	46.00	-	-	12	36.36	193	39.31
Öğretmenliği mizacına uygun bulanlar (kızlar)	20	31.75	51	49.51	32	25.60	3	33.33	4	50.00	68	45.33	-	-	14	42.42	192	39.10
Cinsiyetine uygun bulanlar (erkekler)	10	1.01	1	1.96	-	-	-	-	2	16.67	-	-	1	1.36	-	-	14	1.24
Öğretmenliği mizacına uygun bulanlar (erkekler)	167	16.89	17	33.33	8	15.68	3	33.33	4	33.33	-	-	17	23.28	7	30.43	223	18.46
Öğretmenlerinin kişiliklerinden olumlu yönde etkilenen	104	24.41	51	33.11	41	23.29	6	33.33	5	25.00	38	25.33	19	25.67	11	19.64	275	25.61
Mezun olur-olmaz görev atabilmeye imkanı olduğu için	42	9.86	55	35.71	37	21.02	6	33.33	2	10.00	49	32.67	35	47.29	29	51.78	255	23.74
Daha iyi hizmet imkanı olduğu ve sevdiğim için	139	32.63	24	15.58	6	3.40	-	-	-	-	14	9.33	4	5.40	15	26.78	202	18.81
Yüksek puan alamayacağımı önceden tahmin edenler	35	8.22	24	15.58	37	21.08	5	27.97	4	20.00	43	28.67	25	33.78	10	17.85	183	17.04
Toplumda itibar gören bir meslek olduğu için	62	14.55	25	16.23	26	14.77	2	11.11	2	10.00	36	24.00	14	18.91	3	5.35	170	15.83
Ücreti (maaşı) yeterli meslek olduğu için	7	1.64	3	1.94	3	1.70	1	5.55	-	-	4	2.66	8	10.81	-	-	26	2.42
Başka sebepler	60	14.08	26	16.88	20	11.36	3	1.67	3	15.00	9	6.00	5	6.76	14	25.00	140	13.04
TOPLAM	426		154		176		18		20		150		74		56		1074	

a) *Gençlerin çoğunluğu "öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğuna" inanmaktadırlar:*

Yaptığımız tespitlere göre; gençlerin yarısından fazlası öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğuna inanmaktadırlar. Eğitim Fakültelerinin (EF.) Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih ve Coğrafya Öğretmenliği Bölümlerini bir arada mütalaa ederek adına "Sosyal Bilimler" dediğimiz bölüm öğrencilerinin % 62.98'i, öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğuna inandıklarını ifade etmişlerdir. İkinci sırada % 61.74 ile İlahiyat Fakülteleri (İF.) öğrencileri gelmektedir. Sonra sıra ile; Fen-Edebiyat Fakültelerinin (FEF.) Matematik, Fizik, Kimya ve Biyoloji Anabilim dallarından oluşan Fen Bilimleri Bölümü öğrencilerinin % 55.00'i; EF. nin Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji Anabilim Dallarından oluşan Fen Bölümü, Teknik Eğitim Fakültesi (TEF.) ve Eğitim Yüksek Okulları (EYO.) öğrencilerinin ise % 50.00'si aynı inançta olduklarını belirtmişlerdir. Meslekî Eğitim Fakültesi (MEF.) öğrencilerinin % 47.33'ü bu kanaatta olduklarını ifade ederlerken, EF. nin Almanca, Fransızca ve İngilizceden oluşan Yabancı Diller Bölümü öğrencileri ise % 34.09 ile son sırada yer almışlardır.

Bölümlerine bakılmaksızın sorumuzu cevaplayan öğrencilerin tamamının görüşlerine bakıldığında ise; 1074 öğrenciden 576 (% 53.63)'sı "öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğuna inandıklarını" ifade etmişlerdir (Bkz. Tablo: III).

b) *Kız öğrenciler öğretmenliği, cinsiyetlerine ve mîzaçlarına daha uygun bulmaktadırlar:*

Bölümler dikkate alınmaksızın ankete katılanların beyanlarına bakıldığında; kız öğrencilerin öğretmenliği – erkeklere göre – daha fazla nisbette hem cinsiyetlerine ve hem de mîzaçlarına uygun bir meslek olarak kabul ettikleri görülmektedir. Tespitlerimize göre; kızlardan öğretmenliği cinsiyetlerine uygun bir meslek olarak kabul edip, tercih yapanlar % 39.31 iken, erkeklerden ancak % 1.24'ü kendi cinsiyetlerine uygun bir meslek olarak kabul etmişlerdir. Ayrıca kızların % 39.10'u, öğretmenliği mîzaçlarına uygun bir meslek olarak değerlendirirken, kendi mîzaçlarına uygun olduğu kanaatında olan erkekler ise; %18.46'dır.

Bölümlere göre bakıldığında ise; EF. Fen Bölümü kız öğrencilerinin % 66.67'si, FEF. öğrencilerinin % 62.50'si öğretmenliği cinsiyetlerine uygun bulduklarını belirtmişlerdir. En düşük tercih oranı ise; % 17.46 ile İF. kız öğrencilerine aittir. Erkeklerden öğretmenliği cinsiyetlerine uygun bulanlar ise ancak; % 1.24'dür ve genel toplam içerisinde fazla bir yekün tutmamaktadırlar.

Mîzaçlarına uygunluk bakımından ise; ilk sırada % 50.00 ile FEF. Fen Bölümünün, ikinci sırada ise % 49.51 ile EF. Sosyal Bilimler Bölümünün kız öğrencileri yer almaktadırlar. Öğretmenliği mîzaçlarına uygun bulma bakımından % 25.60 ile EF. Yabancı Diller Bölümü kız öğrencileri son sırada yer almaktadırlar.

Öğretmenliği mîzaçlarına uygun bulan erkek öğrencilerden ise; ilk sırayı % 33.33'lük oranlarla EF. Sosyal Bilimler ve Fen Bilimleri ile FEF. Fen Bilimleri Bölümü öğrencileri paylaşmaktadırlar. İkinci sırada % 30.43 ile EYO., üçüncü sırada da % 23.28 ile TEF. nin muhtelif bölümlerinin öğrencileri yer almaktadırlar. % 15.68'lik oranla EF. Yabancı Diller Bölümü öğrencileri son sırada yer almaktadırlar. MEF. den ankete katılan erkek öğrenci yoktur. (Bkz. Tablo: III).

c) Ortaöğretimdeki öğretmenlerin kişilik ve karakterlerinden olumlu yönde etkilenenler:

Ortaöğretimdeki öğretmenlerinin kişilik, karakter, tavır ve davranışlarından, meslekî ehliyet ve başarılarından olumlu yönde etkilendikleri için bu mesleğe yönelenlerin, ilk 5 sırada tercih yapanların toplamı içerisindeki oranları ise; % 25.61'dir.

Bu konuda EF. Fen Bilimleri Bölümü öğrencileri % 33.33 ile ilk sırayı alırken, ikinci sırayı % 33.11 ile Sosyal Bilimler Bölümü öğrencileri almaktadırlar. Son iki sırada; % 23.29'luk bir oranla Yabancı Diller Bölümü ve % 19.64'lük bir oranla EYO. öğrencileri yer almaktadırlar (Bkz. Tablo: III).

d) Mezun olur-olmaz görev alabilme imkânının olması:

Gençleri öğretmenlik mesleğine yönelten faktörlerden bir başkası, öğrenimlerini tamamlar-tamamlamaz - fazla beklemeksizin - görev alabilme imkânlarının olmasıdır. Öğrencilerin % 23.74'ünün öğretmenliğe yönelmelerinde bu durumun etken olduğu anlaşılmaktadır⁴.

Bölgelere göre baktığımızda; % 51.78'lik bir nispetle EYO. öğrencilerinin ilk sırayı aldıkları görülmektedir. Esasen EYO. öğrencilerinin önemli bir kısmına göre 2 yıllık bir öğrenimden sonra - kısa zamanda - mesleğe atılabilme imkânının olması, öğretmenliğe yönelmelerinin başlıca sebeplerinden birisini teşkil etmektedir⁵.

Mezuniyeti takiben hemen göreve başlama imkânının bulunmasından dolayı öğretmenliğe yöneldiklerini ifade eden TEF. öğrencilerinin oranı ise, % 47.29'dur ve ikinci sırayı almaktadırlar. Bu konuda en düşük oranlar ise; % 10 ile FEF. Fen Bilimleri Bölümü öğrencileri ile % 9.86'lık bir oranla İF. öğrencilerine aittir. (Bkz. Tablo: III).

4 Anketin ilk defa uygulandığı 1986-1987 öğretim yılına kadar öğretmen yetiştiren Fakülteler ve Yüksekokulların mezunları için "öğretmenlik yeterlik sınavı" henüz uygulanmamakta idi. Bu öğretim yılından itibaren öğretmenlik yeterlik sınavı ihdas edilmiştir.

5 Bu anket uygulandığında EYO. (Eğitim Yüksek Okulları) 2 yıllık birer yükseköğretim kurumu idiler. 1988-1989 öğretim yılından itibaren öğretim süreleri 4 yıla çıkarılmıştır.

e) *Öğretmenlik mesleğinde milletine ve gençliğe daha iyi hizmet edebileceğine inananlar:*

Anketteki sorumuza cevap olabilecek alternatifler (seçenekler) arasında "memlekete, millete ve gençliğe daha iyi hizmet edebilmek..." gibi bir madde konulmamıştı. Buna rağmen gençler, "Başka?.." maddesinin karşısına serbestçe kendi görüşlerini yazarken, "öğretmenlik mesleğini ve çocukları çok sevdiğini ve bu meslekle gençliğe ve millete daha iyi hizmet verebileceklerine inandıklarını..." ifade edenler olmuştur. Bu meâlde görüşlerini yazan ve kendilerine "idealistler" diyebileceğimiz gençlerin oranı ise % 18.81'i bulmaktadır. Seçenekler arasında bu meâlde bir madde konulmuş olsa idi herhalde bu oran daha da yükselilecekti.

Bölgümlere göre bakıldığında ise; bu konuda en yüksek oranın % 32.63 ile İF. öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise; % 26.78'lik bir oranla EYO. öğrencileri yer almaktadırlar ki bu yükseköğretim kurumunun bilhassa kız öğrencilerinin çoğunluğu bu görüştedirler. Buna mukabil, EF. ve FEF. Fen bölümü öğrencileri arasında böyle bir duygu veya düşünce ortaya koyan hiçbir öğrencinin olmadığı gözlenmektedir. (Bkz. Tablo: III).

f) *Daha yüksek puanla öğrenci alan fakülteleri kazanamayacaklarını önceden tahmin edenler:*

İlk 5 sırada tercih yapan gençlerin % 17.04'ü ise; daha yüksek puanla öğrenci alan yükseköğretim kurumlarını kazanamayacaklarını önceden tahmin ettikleri için öğretmen yetiştiren kurumları öncelikle tercih etmişlerdir.

Fakülte ve bölümlere göre duruma bakıldığında, bu gerekçe ile bölümlerini tercih edenlerin başında % 33.78 ile TEF. öğrencilerinin olduğu görülmektedir. En düşük oran ise; % 8.22 ile İF. öğrencilerine aittir. (Bkz. Tablo: III).

g) *Öğretmenliğin toplumda itibar gören bir meslek olduğuna inananlar:*

Öğretmenlik mesleğine ve öğretmenlere toplumca itibar edildiğinden dolayı tercih yaptıklarını ifade edenler ise; % 15.83'tür. Bu konuda en yüksek oran % 24.00 ile MEF. öğrencilerine, en düşük oran da % 5.35 ile EYO. öğrencilerine aittir. (Bkz. Tablo: III).

h) *Ücreti (maaşı) yeterli bulanlar:*

Öğretmenlere ödenen ücreti yeterli buldukları için tercih ettiklerini ifade edenler ise; % 2.42'lik bir azınlık oluşturmaktadırlar. Tablodaki dağılımlarına baktığımızda, en yüksek oranın % 10.81 ile TEF. öğrencilerine ait olduğu görülmüyor. FEF. Fen Bölümü öğrencileri ve EYO. öğrencilerinden ise, öğretmenlere ödenen ücreti yeterli bulanlar yoktur. (Bkz. Tablo: III).

1) *Başka sebeplerle:*

Yukarıdanberi sıralanan gerekçeler dışında, başka sebeplerle bölümlerini veya dolayısıyla öğretmenliği tercih eden öğrenciler de vardır. Bu sebeplerden bazıları: "baba veya anne mesleği olmasından" dolayı, "arkadaşlarının etkisi ile", kazandığı bölümün "ikamet ettikleri şehirde olmasından", öğretmenlerin diğer memurlara göre "daha fazla tatil yapabilme imkanlarının bulunmasından", "ilk ve ortaöğrenimleri boyunca tanıdıkları öğretmenlerinden bazılarının kişilik ve bilgilerini yetersiz" bulduklarından dolayı, adeta onlara inat kendileri ideal birer öğretmen olabilmek için" yahut da, öğretmen olmaktan ziyade, bilhassa İF. öğrencileri arasında daha çok görülen "araştırmacı olmak" veya "Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatında veya benzer müesseselerde çalışmak..." vb. dir. İşte bu ve benzeri gerekçelerle ilk sıralarda tercih yapanların toplamı da % 13.04'lük bir yekün tutmaktadır.

Öte yandan, EF. Yabancı Diller Bölümü öğrencilerinin % 25.00'i, "öğretmenlik yapmayı düşünmediklerini, öğrenimlerini tamamladıktan sonra daha bol para kazanabilmek amacıyla serbest piyasada çalışmak istediklerini ve bu maksatla bölümlerini tercih ettiklerini" belirtmişlerdir.

2- **Kazandıkları bölümleri 6-24. sıralar arasında tercih yapanların gerekçeleri:**

Anketimize katılan 3036 öğrenciden 1962 (% 64.62)'si 6-24. sıralarda tercihler yaparak kayıtlı buldukları bölümleri kazananlardır. Yukarıdaki değerlendirmeye göre bu öğrenciler, öğretmenlik mesleğine "istemeyerek yönelenler"dir. Bunların gerekçeleri ise, aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir: (Bkz. Tablo: IV).

a) *Açıkta kalmamak:*

6-24. sıralar arasında tercihler yaparak öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksek okullara kayıt yaptıranların % 65.44 gibi büyük bir çoğunluğu, öncelikli tercihlerinden birisine girme hakkını kazanacak kadar puan alamadıkları takdirde, sırf "açıkta kalmamak" için bölümlerini işaretleyenlerdir.

Bu düşünce ile tercihler yapanların fakültelere göre dağılımlarına baktığımızda; MEF. ile EF. ve FEF. nin Fen Bölümü öğrencilerinin % 75.00 ve daha fazla oranlara ulaştığını görüyoruz. Bu konuda en az endişe taşımış olanların ise; % 56.71 ile İF. öğrencileri olduğu anlaşılmıştır. (Bkz. Tablo: IV).

b) *Ücreti (maaşı) yetersiz bulanlar:*

Gençlerden % 35.73'ü de, öğretmenlere ödenen ücretin (maaşın) az oluşundan dolayı öncelikle tercih yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Bu kanaatta olan gençlerin bölümlerine bakarsak; ilk sırada % 54.44 ile EF. Fen Bölümü öğrencilerinin yer aldıklarını görüyoruz. Sonra, TEF. öğrencileri % 46.59, EF. Sosyal Bilimler Bölümü öğrencileri % 44.90 ile ikinci ve üçüncü sıraları almaktadırlar. Ücret azlığına en az değer verenler ise; % 23.64'lük bir oranla İF. öğrencileridir (Bkz. Tablo: IV).

c) Toplumda itibarı olmayan bir meslek olduğu için:

Çevrelerindeki insanların ve dolayısıyla toplumun öğretmenlik mesleğine itibar etmemeleri ve değer vermemelerinden dolayı öncelikle tercih etmeyenlerin oranı ise; % 25.59'dur.

Bölgelere göre bakıldığında, bu durumdan en çok etkilenenlerin % 34.01 ile EYO., % 32.40 ile EF. Sosyal Bilimler Bölümü ve % 31.11 ile EF. Fen Bölümü öğrencileri olduğu anlaşılıyor. En az etkilenenler ise; % 16.48 ile FEF. Fen Bilimleri Bölümü ve % 17.36'lık bir oranla EF. Yabancı Diller Bölümü öğrencileridir (Bkz: Tablo: IV).

d) Öğretmenlerinin bazılarının kişiliklerinden "olumsuz" yönde etkilenenler:

Ortaöğretimdeki öğretmenlerinin kişiliklerinden, tavır ve davranışlarından olumsuz yönde etkilendikleri için bu mesleğe yönelmeyi düşünmediklerini belirtenler de % 16.16 nisbetindedir.

Bu düşünce ile tercihlerini sonlara bırakanların bölümlere göre dağılımları da şöyledir:

İlk sırada % 22.52'lik bir oranla İF. öğrencileri yer almaktadırlar. İkinci sıradaki EF. Sosyal Bilimler Bölümü öğrencileri ise, % 19.44'lük bir orana ulaşmaktadırlar. % 18.86 ile MEF. öğrencileri üçüncü sırayı almaktadırlar. Öğretmenlerinin kişiliklerinden olumsuz yönde en az etkilenenlerin ise, % 10.24 ile EYO. ve % 9.84 ile TEF. öğrencileridir (Bkz. Tablo: IV)

e) Ailesinin etkisinde kalanlar:

Ailelerinin arzularına uyararak öncelikle öğretmenliği tercih etmediklerini belirtenler ise; % 10.09'dur.

Aileleri tarafından öğretmenliğe yönelmede en çok engellemeye uğrayanların % 23.58 ile MEF. öğrencileri oldukları anlaşılmaktadır. Sonra, % 12.27 ile EF. Sosyal Bilimler Bölümü, % 12.22 ile EF. Fen Bölümü öğrencileri gelmektedir. (Bkz. Tablo: IV).

f) Arkadaşlarının etkisinde kalanlar:

Arkadaşlarının fikir ve düşüncelerinin etkisinde kalarak öncelikle öğretmenliği düşünmeyenlerin oranı ise; % 8.00'dir.

Bu konuda arkadaşlarından etkilendiklerini ifade edenlerin en fazla % 11.18 ile İF., sonra sıra ile; % 8.60 ile EYO., % 7.54 ile MEF., % 7.22 ile EF. Fen Bilimleri Bölümü, % 7.19 ile TEF. öğrencilerinin olduğu görülüyor.

Arkadaşlarından en az etkilenenler ise; % 5.09 ile FE. Sosyal Bilimler Bölümü ve % 3.29 ile FEF. Fen Bölümü öğrencileridir. (Bkz. Tablo: IV).

g) Başka sebeplerle:

Gençlerin öncelikle öğretmenlik mesleğine yönelmelerini engelleyen başka sebepler de vardır. Onların % 7.44'ünün "başka sebepler" olarak ifade ettikleri gerekçeler arasında şu ifadelere rastlanmıştır:

"Başka mesleklerde daha iyi hizmet edebileceğine inananlar." (İF. de kayıtlı öğrenciler çoğunlukta).

"Sinirli" olduklarından bahisle, "öğrencilerle uğraşmanın güçlüğünden" çekinen ve "öğretmenlik yapıp-yapamayacaklarından endişe edenler." Kezâ; "öğretmenliği gereği gibi ifâ edemeyeceklerinden endişe duyarak, kendilerini öğretmenlik mesleğine uygun ve layık görmeyenler."

Öğretmen atamalarındaki "rotasyon" uygulamasından endişeye kapılanlar... vb.

Bu tespitlere karşılık, belirtilmesinde fayda görülen bir başka önemli tespit de şudur:

Gençlerden önemli bir kısmı, 6. tercih veya daha sonraki sıralarda yaptıkları tercihleri ile bölümlerini kazanmış olmakla birlikte, esasen; "öğretmenlik mesleğini çok sevdiklerini ve kutsal bir meslek olduğuna inandıklarını" özellikle belirtmişlerdir. Yine içlerinden azımsanamayacak bir grup ise; "aslında ilk 5 tercihleri içerisinde de öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksek okulların olduğu" ve hatta bazıları da; "kendisi 6.7.10.12. sıradaki tercihi ile kayıtlı bulunduğu bölümü kazanmış olmakla birlikte, ilk tercihinden itibaren tercihlerinin tamamını öğretmen yetiştiren fakülteler veya yüksek okullar arasından yaptıklarını" ifade etmişlerdir.

Son olarak, dikkatimizi çeken bir başka tespitimizi vermek istiyoruz:

Bilhassa EF. ile FEF. Fen Bölümleri öğrencilerinden bazıları, kayıt yaptıkları bölümlerde edinecekleri bilgilerle yeniden ÖSYM. sınavlarına katılmak üzere hazırlık yaptıklarını belirtmişlerdir. Hayallerindeki fakülteleri veya bölümleri kazandıkları takdirde, bir yıllık zamanlarını feda edebileceklerini ifade etmişlerdir.

(NOT: "YORUMLAR" Derginin 4. sayısında yer alacaktır.)